

Na literarno orientiranost vpliva že koncept biblijskega prevoda: re-formacija je odpirala širše možnosti, ker je uveljavljala integralna besedila. Slovenski prevodi Matejevega Evangelija v 16. st. zato zajemajo literarno izoblikovano vložno zgodbo o smrti Janeza Krstnika, lekcionsko selekcionirani katoliški prevodi evangelijskih odlomkov v 17. st. pa ne. Pomembno je, da so v okviru načel »zvestega« prevoda izrazito umetniško izdelani tudi primerjalni prevodi, ki sta jih upoštevala Trubar in Dalmatin (Hieronimova Vulgata, Erazmova latinska verzija, Luthrova Nemška biblija). Trubarjev (¹1555, ²1557, ³1582), Dalmatinov (1584) in nenatisnjeni Kastelčev (1680) prevod kljub nujnim sintaktičnim in leksikalnim modifikacijam uspešno obnavljajo izvornikovo precizno pripovedno konstrukcijo z menjajočimi se osebnimi in časovnimi perspektivami (narratio, sermocinatio; aitiologija, polisindeton) in jo domiselno dopolnjujejo z zvočnimi figurami (anafora, epifora, homioptoton, homoiotelevton).

Majda Stanovnik
**LITERARNOST
 SLOVENSKEGA
 BIBLIJSKEGA
 PREVODA
 V 16. IN 17.
 STOLETJU**
 I: Mt 14, 1–12

Literarna zgodovina, ki želi biti zgodovina literarne umetnosti (prim. Pogačnik, 1968; Kos, 1987), je v zadregi zaradi dejstva, da v slovenski književnosti 16. in 17. stoletja ni posvetnih literarnih zvrsti, kakršne so se takrat v številnih evropskih literaturah ne samo začele razvijati, ampak so se marsikje že vrhunsko razvile – npr. v Rabelaisovih, Cervantesovih in Shakespearovih pripovednih in dramatskih delih. Pri nas pa še religiozno-didaktične zvrsti, npr. cerkvene pesmi (prim. Koruza, 1984), niso ravno cvetele. Osrednja literarna dela, tiskana v slovenščini v obdobju reformacije in protireformacije, so zato biblična besedila, ki pa so seveda prevedena ali zraven še prirejena, skratka, neavtohotona, po izvoru neslovenska.

Zaradi tega jih slovenska literarna zgodovina, tako kakor zgodovine drugih nacionalnih literatur, upošteva le nerada, kvečjemu kot izjeme, ki potrjujejo pravilo, čeprav sicer ne zanika, da prevodi literarnih del ohranjajo status literarnega dela in da so slovenska besedila del slovenske kulture. Ti dve očitni dejstvi namreč zasenčuje okoliščina, da se teoretični postulat o ekvivalentnosti izhodiščnega in prevedenega besedila v praksi navadno razume tako, kakor da sta si ti dve besedili nujno in vedno identični – prevod na tihem velja za popoln posnetek izvornika. Zato se zdi prosojna, neopazna, sama po sebi neobstoja stvar, ki je sploh ni treba upoštevati – čeprav je na drugi strani tudi splošno znano, da literarne umetnine v prevodih pogosto zgubijo veliko svoje izvorne literarnosti, ali če stvar obrnemo, da prevodi sorazmerno redko obnovijo literarno raven izvornika.

Na načelno vprašanje, ali prevedena literarna dela spadajo v literaturo prevodnega jezika ali ne, se torej ponuja odgovor: da, če so ustrezno prevedena. To pomeni, da je treba pač pri vsakem prevodu posebej ugotoviti, koliko so v njem z drugačnimi izraznimi sredstvi drugega jezika obnovljene literarne značilnosti izvornika, in mu glede na to priznati enako raven kakor izvorniku, ali pa tudi ne – in ga temu primerno upoštevati ali pa ne upoštevati v repertoarju umetniške literature.

Biblijo imajo literarne vede ne glede na njeno religiozno funkcijo za eno najpomembnejših literarnih del v svetovni zgodovini, izredno odmevno in vplivno tudi v poznejših obdobjih. Njeni prvi, reformacijski slovenski prevodi so tako kakor nemški in drugi nastali izrecno iz religiozno-didaktičnih nagibov in zaradi religiozno-didaktičnih potreb. Primorež Trubar je poudarjal njihovo vsebinsko neoporečnost in zvestobo, to je pomensko ekvivalentnost izvornikom, medtem ko njihove literarne

oblikovanosti in z njo povezane prevodne problematike ni komentiral. To je bil dodaten razlog, da literarna zgodovina na ta vidik slovenskega biblijskega prevoda dolgo ni bila pozorna, saj se je zdelo, da literarne značilnosti zanj niso pomembne. Dejstvo, da so bili v 16. in 17. stoletju biblijski prevodi skorajda edina literarna besedila, tiskana v slovenskem jeziku, glede na siceršnjo razvitost umetniške literature v svetovnem merilu gotovo pomeni, da je bil značaj slovenske književnosti tistega obdobja v vrstnem pogledu anahronističen, zamudniški. Anahronistično pa bi se bilo danes tudi izogibati stvarnemu ugotavljanju, koliko in kako tedanji slovenski biblijski prevodi obnavljajo literarno oblikovanost izvirnikov, saj je le tako mogoče utemeljeno odgovoriti na vprašanje, ali smo s temi prevodi ne glede na njihovo primarno religiozno in didaktično funkcijo dobili umetniško oblikovana besedila ali ne.

Izhodišče za tako ugotavljanje dajejo starejše in sodobne analize, ki v bibličnih besedilih ugotavljajo postopke, kakršne sta spoznali, poimenovali in sistemizirali že antična retorika in poetika, ti dve pa sta še danes oporišči evropske literarne teorije. Retorična terminologija označuje med drugim stilistične elemente in postopke, značilne za tedanja in poznejša literarna dela, za posvetne in cerkvene literarne zvrsti, torej za besedno umetnost v vsem njenem razvoju in razponu. – Ker je retorika od antike do renesanse in še pozneje spadala med obvezne predmete splošne izobrazbe, so jo poznali in upoštevali vsi šolani ljudje, med njimi tudi znameniti prevajalci in razlagalci biblije od poliglota in esteta Hieronima (Curtius, 1954, 82–83) do učenega filologa in pisatelja Erazma Rotterdamskega in ognjevitiga pridigarja in polemika Martina Luthra, ki danes vsi veljajo za odlične literarne avtorje. Prav na njihove prevode in komentarje, zlasti na *Vulgato* in *Nemško biblijo*, pa tudi na Erazmove razlage se je izrecno opiral Trubar (Trubar, 1557; Rupel, 1966, 77), njegov prevod je bil vsaj pomagalo Dalmatinovemu, na katerega so se opirali skoraj vsi poznejši prevodi v obdobju protireformacije (Breznik, 1917, 171–172). Poleg tega so naši prvi prevajalci od Primoža do Felicijana Trubarja tudi sami poznali vsaj osnove retorike (Pogačnik, 1968; Simoniti, 1979; Rajhman 1986 a, 30–31; Pogorelec, 1986; Orožen, 1986; Stanovnik, 1987).

Ta prispevek se loteva problematike literarno-retorične oblikovanosti slovenskega reformacijskega in protireformacijskega biblijskega prevoda ob dveh krajših, toda vsebinsko zaokroženih biblijskih besedilih iz *Matejevega evangelija* v *Novi zavezi* – pripovedi o smrti Janeza Krstnika (Mt 14, 1–12; prim. priložena besedila) in paraboli, t.j. alegorični zgodbi o desetih devicah (Mt 25, 1–13).

Odlomka sta izbrana zato, ker omogočata kronološko kontinuirano, toda obdobjno diferencirano primerjavo prevodov dveh sorodnih predlog. Izvirnika sta namreč delo istega avtorja, evangelista Mateja. Napisana sta v podobnem stilu, nobeden ni obtežen niti z zamotano vsebino in s problematičnimi teološkimi sporočili niti s hermetično metaforiko in abstraktnim izrazjem. Zaradi tega ne spadata med težje prevedljiva biblijska besedila, s katerimi se teoretiki in analitiki prevoda navadno radi ukvarjajo – ne omenjajo ju npr. niti Breznik (1917, 1982) niti Nida in Taber (1969) niti Frye (1982).

Trubarjev prevod *Matejevega evangelija* je prvi slovenski natisnjeni prevod sklenjenega, integralnega svetopisemskega besedila, zato odlomki iz tega evangelija dopuščajo primerjalno analizo v celotnem časovnem razponu slovenske književnosti, vendar prav v 16. in 17. stoletju ne za oba odlomka enako.

Prvi izmed njiju (Mt 14, 1–12) se namreč pojavlja samo v integralno koncipiranih svetopisemskih prevodih, taki pa so v obravnavanem obdobju le reformacijski. Ker je Matejev evangelij izšel najprej samostojno (*Ta Evangelij svetiga Matevsha*, 1555), nato v sklopu vseh štirih evangelijev (*Ta prvi Dejl tiga Noviga Testamenta*, 1557) in končno še v celotni Novi zavezi (*Ta celi novi Testament*, 1582), je bila zgodba o Krstnikovi smrti natisnjena kar v treh Trubarjevih variantah, ki se jim je nato pridružila še Dalmatinova (*Biblia, tu je vse svetu pismu*, 1584), medtem ko v protireformacijskem obdobju ni bila objavljena nobena – ohranila se je le rokopisna varianta Matije Kastelca (1680). Prvi odlomek torej lahko opazujemo v petih variantah, ki so delo treh prevajalcev.

Drugo besedilo (Mt 25, 1–13) spada med tista, ki jih zajemajo tudi zborniki izbranih svetopisemskih odlomkov iz Nove zaveze, namenjenih pridigarjevi razlagi in pouku ob nedeljah in cerkvenih praznikih. Te zbornike je pod naslovom *Evangelija inu listuvi* uvedla med slovenske knjige šele protireformacija, medtem ko so bili drugod že prej ustaljen priročnik za duhovščino in nadomestek celotnega svetega pisma za laike. Protestanti so seveda imeli vse izbrane odlomke tako ali tako vključene v svoja celotna besedila, zato so opozarjali nanje samo v dodatnih seznamih (Smolik, 1986). Poleg petih variant prej navedenih treh prevajalcev poznamo priliko o desetih devicah še v nadaljnjih štirih: v rokopisnem prevodu *Evangelijev* po Thomasu Stapletonu neznanega avtorja in v treh tiskanih, t.j. v Juričičevi *Postilli* (1578), v Hrenovih in Čandkovich *Evangelijih inu lystuvih* (1613) in v Schönlebnovich *Evangelijih inu lystuvih* (1672), skupno torej v devetih prevodih sedmih avtorjev.

Med primerjalnimi prevodi sta poleg poznoantične Hieronimove *Vulgate* iz konca 4. stoletja in reformacijske Luthrove *Nemške biblije*, uveljavljene v drugi četrtini 16. stoletja, upoštevana še Erazmov humanistični latinski prevod iz prve četrtine 16. stoletja – tega je gotovo poznal vsaj Trubar (Simoniti, 1979) – in Bridgesov verzificirani baročno klasicistični latinski prevod iz začetka 17. stoletja. Tega naši reformatorji niso mogli poznati, medtem ko protireformatorjev že s priči avtorjeve pripadnosti reformirani anglikanski cerkvi gotovo ne bi opozarjal nase, kaj šele vabil k posnemanju, četudi bi ga poznali. Ne glede na to pa ga je zanimivo opazovati kot zgled stilistično drugače zasnovanega prevoda od drugih obravnavanih, posebno od naših sočasnih ali poznejših protireformacijskih.

1. Reformacija: zgodba o Krstnikovi smrti in Herodovi slabi vesti

Vzroke in okoliščine Krstnikove smrti sta poleg Mateja (Mt 14, 1–12) opisala še evangelista Marko (Mar 6) in Luka (Luc 3, 9). Markova varianta je najstarejša in najdaljša, Matejeva srednja, Lukova zadnja, precej krajša in vsebinsko modificirana – sodobni prevodi biblije jo zato naslavljajo s sintagmo »Herodova slaba vest«, medtem ko Phillipsov moderni angleški prevod s tem naslovom označuje tudi Matejevo verzijo.

Pripoved zbujata vtis, da opisuje resnično, zgodovinsko dogajanje, in spada med tiste, ki so še dolgo, vse do našega stoletja, zbujale pozornost in razvneemal domišljijo umetnikov – najprej mnogih srednjeveških in novoveških slikarjev, nato nekaj pomembnih romantičnih, simbolističnih in dekadencijskih pesnikov in pisateljev, za njimi pa tudi nekaj mo-

dernističnih glasbenikov. Med literarnimi obdelavami navaja Mario Praz (1931) najprej humoristično srednjeveško preinterpretacijo neznanega avtorja, na katero se je pozneje morda oprl Heine v 19. poglavju svoje ironične pesnitve *Atta Troll* (1843). Daljše, večinoma resne verzije so objavili Gustave Flaubert v noveli *Hérodiade* (*Trois contes*, 1877), Jules Laforgue v *Moralités légendaires* (1887), Oscar Wilde v tragediji *Salomé* (1893) in Stéphane Mallarmé v verzificiranem dramskem prizoru *Hérodiade* (1898). Françoise Meltzer (1987) opozarja na zanimivo verižno reakcijo medsebojnih spodbud pri francoskih likovnih in besednih ustvarjalcih ob koncu 19. stoletja: kaže, da je na Laforguea, Wilda in Mallarméja naredil močan vtis Huysmansov dekadenci roman *A Rebours* (1884), ki natančno razčlenjuje Moreaujevi slikarski upodobitvi Salome. Gustave Moreau pa je svoje znamenito olje in akvarel na temo Salominega usodnega posega v Krstnikovo življenje razstavil v pariškem Salonu leta 1876, potem ko se je s to temo nekaj časa intenzivno ukvarjal pod močnim vtisom Flaubertovega psevdodogovinskega romana o kartažanski princesi *Salammô* (1863).

V primerjavi z modernimi literarnimi obdelavami vzrokov in okoliščin Krstnikove smrti se zdi Matejeva kratka pripoved¹ skopa in suhoparna. Šele ob natančnejšem branju se pokaže, da je izredno skrbno sestavljena in da sploh ni po naključju izzvala različnih – verzificiranih, pripovednih in dramskih – predelav. Gladka in neprisiljena pripoved zajema namreč vrsto oseb in njihovih konfliktov, pokazanih v učinkovitem zaporedju in s posrečeno izbranimi, diskretnimi retoričnimi sredstvi. Potek dejanja je videti naravna posledica različnih hotenj, trenj in spopadov med nekaterimi Jezusovimi vidnejšimi sodobniki.

Matej je zgodbo o Krstnikovi smrti uvrstil približno v sredo svojega evangelija. Z njo začenja štirinajsto poglavje – biblicistika jo zato označuje kot Mt 14 (1–12) A. Za njo je v tem poglavju uvrstil še dve vsebinsko zaokroženi poročili o Jezusovih dejanjih, ki ju ne označujejo s posebnima naslovoma, pač pa samo z oznakama B in C. V kontekstu celotnega evangelija, ki opisuje predvsem Jezusovo življenje, delovanje in nauke, je to nekakšna analitična vložna zgodba – vsebinsko samostojna in oblikovno zaokrožena pripoved o prejšnjem, že minulem, toda za nadaljnji tok dogodkov še vedno pomembnem dogajanju, ker odmeva v zavesti njegovih udeležencev in vpliva na njihovo ravnanje.

Zgodbo vpenjata v osrednji tok pripovedi uvod in zaključek. Oba sta kratka – vsak obsega samo po en stavek, ki pa je le del obsežnejšega podredja ali priredja. Uvod se pravzaprav začenja s sintagmo, ki se v celotnem evangeliju večkrat ponavlja, vedno kot opozorilo, da avtor začenja novo pripovedno enoto, toda v okvirni, orientacijski časovni povezavi s prejšnjo pripovedno enoto. Gramatično je to prislovno določilo časa, v sklopu retoričnih figur je ta sintagma veljala za kronografijo:

Mt 14, 1:

Matej:	En ekéinoi tòi kairôi [. . .]
Hieronim:	In illo tempore [. . .]
Erazem:	In illo tempore [. . .]
Bridges:	Tempore [. . .] in illo [. . .]
Luther:	Zu der Zeit [. . .]
Trubar:	V tim istim času [. . .]
Dalmatin:	V tem istim času [. . .]
Kastelec:	V unim istim času [. . .]

Tega veznega člena, ki so ga vsi obravnavani prevodi obnovili, se drži neposredni uvod. Zanj je značilno, da je v njem kot sprožilec dogajanja omenjen Jezus:

Mt 14, 1:

Matej:	[...] ékousen Heródes ho tetrárches tèn akoèn <i>Iesoú</i> .
Hieronim:	[...] audivit Herodes tetrarcha famam <i>Jesu</i> .
Erazem:	[...] audivit Herodes Tetrarcha famam <i>Jesu</i> .
Bridges:	[...] Tetrarcha Herodes audivit [...] famam de <i>Jesu</i> .
Luther:	[...] kam das Gerüchte von <i>Jhesu</i> für den vierfürsten Herodes und [...]
Trubar:	[...] Vslíši Erodež Tetrarha ta glas od <i>Jezusa</i> .
Dalmatin:	[...] je glas od <i>Jezusa</i> prišal pred Erodeža Tetrarha.
Kastelec:	[...] je slišal Herodež, vjuda [= vojvoda] čez četrti dejl Judovske dežele, glas od <i>Jezusa</i> : inu [...]

Naslednjič je Jezus omenjen na koncu – kot oseba, h kateri se dejanje izteče. S tem avtor posredno, z zvočno, ne pomensko figuro opozarja, da je Jezus tisti, s katerim se v evangliju vse začne in konča:

Mt 14, 12

Matej:	[...] kai elthóntes apéggeilan tói <i>Iesoú</i> .
Hieronim:	[...] et venientes nuntiauerunt <i>Jesu</i> .
Erazem:	[...] abieruntque, et renunciarunt <i>Jesu</i> .
Bridges:	[...] Et venientes haec referebant omnia <i>Jesu</i> .
Luther:	[...] Und kamen und verkündigten das <i>Jhesu</i> .
Trubar:	[...] Natu gredo tar tu oznanjo <i>Jezusu</i> .
Dalmatin:	[...] inu so prišli inu tu oznanili <i>Jezusu</i> .
Kastelec:	[...] inu so peršli inu so <i>Jezusu</i> oznanili.

Matej obakrat omenja Jezusa na koncu stavka, t.j. na najbolj poudarjenem in zato najopaznejšem stavčnem položaju, obakrat v identični obliki, čeprav je beseda gramatično prvič v genetivu, drugič v dativu. V foničnem pogledu gre torej za popolno ponovitev – nekakšno oddaljeno epiforo. To konstrukcijo ohranjajo vsi latinski prevodi, medtem ko jo Luther spreminja: Jezusa samo v zadnjem stavku omeni na koncu, v prvem pa na sredi. Trubar je ohranil ponovitev na koncu obeh stavkov, toda v različnih sklonih z različnima obraziloma (*Jezusa: Jezusu*), torej ne v identični obliki. Različni obrazili imata seveda tudi Dalmatin in Kastelec, le da prvi povzema Luthrov besedni red, drugi pa po svoje spreminja besedni red in s tem poudarek zadnjega stavka. Oba torej opuščata izvirninkovo retorično kompozicijo in njen vsebinski poudarek. – Dalmatin je tako kakor Luther v uvodnem stavku postavil Jezusa na sredo, na poudarjeni konec pa tetrarha, in s tem retorično kompozicijo ter njen vsebinski poudarek razdril. Še opazneje je to storil Kastelec, ki je spremenil besedni red in s tem poudarek zadnjega stavka.

V osrednjem delu zgodbe Jezus ne nastopa. V odsotnosti njegove dominantne osebnosti razgibavajo dogajanje v kratkem besedilu štiri individualne osebe, ob njih pa še štirje skupinski subjekti. Med individualnimi osebami, ki druga drugo izzivajo k dejanjem in s tem dramatično razvijajo zgodbo, sta dva moška in dve ženski. Trije so navedeni z osebnimi imeni – to so Herod, Janez in Herodiada, četrta – Herodiadina hči, ki v tej zgodbi le izvršuje Herodove in Herodiadine želje ali ukaze in potemtakem nima vloge samostojne osebnosti, tudi lastnega imena nima. Samo atributivno, za pojasnilo, ne kot neposredno udeležena

oseba, je v izvirniku in v reformacijskih prevodih ob Herodiadi omenjen še njen prvi mož, Herodov brat Filip; Hieronim in katoliški prevodi, ki se držijo *Vulgate*, njegovo ime opuščajo. Med kolektivnimi subjekti spadata dva k Herodu – to so njegovi služabniki in gostje ob praznovanju njegovega rojstnega dne, in dva k preroku – to so njegovi učenci in nedoločno navedeni »ljudje«. Vsi so navzoči molče – kot spremstvo, poslušalstvo, občinstvo ali služinčad, niso pa brez vpliva na dogajanje: na Herodov ukaz za Krstnikovo usmrtitev najprej zaviralno vpliva ljudstvo ali množica, ki se je vladar boji, nato pa pospeševalno gostje, pred katerimi mu je nerodno preklicati izrečeno obljubo.

Gre torej za paralelno kompozicijo individualnih in kolektivnih oseb (4 + 4), med njimi pa za simetrično antitetičnost med kolektivnimi osebami (2 : 2) in za stopenjsko antitetičnost med individualnimi. Med temi sta si neposredna nasprotnika Krstnik in Herod (1 : 1), nasprotujeta si deloma tudi Herod in Herodiada s hčerjo (1 : 2), po smislu pa so v nasprotnih taborih na eni strani Krstnik in na drugi združena fronta Heroda, Herodiade in njene hčere (1 : 3). Simetrično antitetična subjekta sta si po nasprotnem vplivu na razvoj dogodkov molčeče, odsotno ljudstvo, o katerem je Herod prepričan, da noče Krstnikove smrti, in Herodiadina hči, ki z narekovanimi, ne s svojimi besedami Krstnikovo smrt nazadnje izsili.

Tri kolektivne osebe so označene direktno, s samostalniki, ki so po vsebini vsi trije množinski, formalno pa le dva. Prevodi se tega držijo:

	<i>Mt 14, 2</i>	<i>Mt 14, 5</i>	<i>Mt 14, 12</i>
Matej:	hoi paides	ho óchlos	hoi mathetaí
Hieronim:	pueri	populus	discipuli
Erazem:	famuli	multitudo	discipuli
Bridges:	famuli	turba	discipuli
Luther:	Knechte	Volck	Jünger
Trubar:	¹ družina ^{2, 3} služabniki	ludje	¹ ti mlaši ^{2, 3} mlajši
Dalmatin:	hlapci	folk	Jogri
Kastelec:	hlapci	folk	Jogri

Vendar se pri izbiri ekvivalentov latinski prevodi razhajajo, očitno zato, ker je Erazem iskal ustrežnejše pomenske odenke. Matej namreč za besedo »ljudje«, ki jo je posrečeno izbral Trubar, ni uporabil besede »démos«, ampak »óchlos«, čemur pač bolj ustreza »multitudo« ali celo »turba« kakor »populus«. Prav tako gre za natančnejši, pomensko ustrežnejši prevod – seveda za bralce 16. stoletja – pri besedi »famuli« namesto »pueri«, za katero je po Trubarjevem nihanju med »družino« in »služabniki« Dalmatin uveljavil varianto »hlapci«. – Četrta kolektivna oseba je označena opisno, z zaimkom in atributivnim odvisnikom, t.j. s perifrazo, ki jo spet ohranjajo vsi prevodi:

	<i>Mt 14, 9</i>
Matej:	hoi synanakeímenoi
Hieronim:	ei qui pariter recumbebant
Erazem:	ei qui simul accumbebant
Bridges:	ei qui simul accumbebant
Luther:	dere die mit jm zu Tisch sassen
Trubar:	^{1, 2} ti kir so žnim per tej mizi sedeli ³ ti kir so žnim per mizi sideli

Dalmatin: ti kateri so žnim per mizi sedelij ;
 Kastelec: ti kateri so per mizi sedeli

Med individualnimi osebami pripovedovalec najprej predstavi antagoniistični moški par. Prvega omeni hierarhično višjega moža, lokalnega vladarja Heroda, katerega položaj je natančno označen s terminom tetrah. Neposredno za tetrahom je v besedilu omenjen njegov nasprotnik Janez, imenovan Krstnik. Neosebni pripovedovalec takoj pojasni njuno razmerje: Herod se Janeza očitno boji, saj mu še mrtvemu pripisuje nadnaravne zmožnosti. Takoj nato pa je Janez Krstnik pred smrtjo pokazan v izrazito podrejenem položaju – avtor s tremi glagoli dejanja nazorno opiše, kako je Herod uveljavil fizično premoč nad njim.²

Gre torej za obratno sorazmerje njune fizične in duhovne moči: Herod obvladuje Janezovo telo, Janez Herodovo duševnost. Kot nasprotnika sta si kljub vsej različnosti enakovredna, in to že pred Krstnikovo smrtjo, ki se v evangelistovi pripovedi analogno kot pozneje Jezusova prelevi iz poraza v zmago. Matej opozarja na njuno enakovrednost indirektno, s silabotoničnim paralelizmom njunih imen (oóo) in z njunimi analognimi omembami. Trizložnima osebnima imenoma ‚Herodes‘ in ‚Ioannes‘ dodaja še po dve trizložni, variantno rabljeni oznaki položaja (‚tetrarches‘ in ‚basileus‘) ali vzdevka (‚baptistes‘ in ‚prophetes‘) – torej stvarni pojasnili, ki pa hkrati zvenita kot ceremonialni oznaki, tudi zato, ker z enakimi obrazili besed v enakih sklonih (Herodes tetrarches: Ioannes Baptistes) tvorita ponavljajočo se glasovno figuro homoioptoton. Le malo variirano ohranjajo to figuraliko tudi prevodi:

	<i>Mt 14, 1</i> (1×)	<i>Mt 14, 3, 6</i> (3×)	<i>Mt 14, 9</i> (1×)
Matej:	Heródes ho tetrárches	Heródes	ho basileús
Hieronim:	Herodes tetracha	Herodes	rex
Erazem:	Herodes Tetrarcha	Herodes	rex
Bridges:	Tetracha Herodes	Herodes	rex
Luther:	vierfürst Herodes	Herodes	König
Trubar:	¹ Erodež četertiga dejla kral		
	^{2, 3} Erodež Tetrarha	Erodež	kral
Dalmatin:	Erodež Tetrarha	Erodež	krajl
Kastelec:	Herodež, vjuda čez četrtri dejl Judovske dezele	Herodež	krajl
	<i>Mt 14, 2, 8</i> (2×)	<i>Mt 14, 3, 4, 10</i> (3×)	<i>Mt 14, 5</i> (1×)
Matej:	Ioánnes ho Baptistés	Ioánnes	ho prophétes
Hieronim:	Joannes Baptista	Joannes	propheta
Erazem:	Joannes Baptista	Joannes	propheta
Bridges:	Johannes Baptista	Johannes	propheta
Luther:	Johannes der Teuffer	Johannes	Propheta
Trubar:	Joannes Kerstnik	Joannes	prerok
Dalmatin:	Joannes Karstnik	Joannes	prerok
Kastelec:	Joannes Karstnik	Joannes	Prerok

Hieronim, Erazem in Bridges so s prevzetima, le obrazilno prilagojenima grškima izrazoma ‚tetrarcha‘ in ‚baptista‘ ohranili Matejevo po-

anto – analogijo med obema poimenovanjema, ki zaradi zamenjave vzorca *-es -es : -es -es* z vzorcem *-es -a : -es -a* ni nič manj učinkovita. Nasprotno, ker latinščina nima členov, sta zloženi imeni postali tudi silabotonično in s tem ritmično ekvivalentni, torej posebej poudarjeni enoti z enako shemo kakor znani »preprosti ritmični iztek prozne periode«, v sklopu retorike imenovan *cursus planus* (οοοοοο, lahko tudi οοοοο). – Luther je analogijo razdril z uvedbo nemškega kalka ‚vierfürst‘, Trubar je po začetnem omahovanju – v svoji prvi verziji, t.j. v *Matevževem evangeliju* (1555) je namreč ‚tetrarha‘ prevedel z okornim in ne ravno jasnim opisom ‚četertiga dejla kral‘ – že v naslednji verziji, v *Prvem delu novega testamenta* (1557), prevzel latinščini, a tudi slovenščini prilagojeni grški izraz ‚tetrarha‘ in tako ohranil izvirkovo ritmično figuro. Enako, torej ne po Luthrovem, ampak po Hieronimovem, Erazmovem in Trubarjevem zgledu, je ravnal Dalmatin. Kastelec pa figure ni obnovil in je ‚tetrarha‘ prevedel s še daljšim, samovoljno razširjenim pojasnjevalnim opisom ‚vjuda [= vojvoda] čez četrti del Judovske dežele‘, ki sta ga Trubar in Dalmatin navedla v opombi, ne pa uporabila v prevodu.

Ženski par je opisan drugače od moškega, ki ga označujeta poklic in družbeni položaj. Herodiado in njeno hčer identificirajo sorodstvena in zakonska razmerja, hčer dodatno še okvirna starostna kategorija. Tudi tega so se prevajalci držali:

	<i>Mt 14, 3</i>	<i>Mt 14, 8, 11</i>
Matej:	Herodiàs (he) gynè Philíppou toú adel-phoú autoú	he méter
Hieronim:	Herodias uxor fratris sui	mater
Erazem:	Herodias uxor Philippi fratris sui	mater
Bridges:	Herodias quae uxor fuit Philippi ipsius fratris	mater
Luther:	Herodias seines bruders Philippus Weib	Mutter
Trubar:	Erodiada nega brata Filipova žena	mati
Dalmatin:	Erodiada njegovega brata Philippa žena	mati
Kastelec:	Erodiada njegovega brata žena	mati
	<i>Mt 14, 6</i>	<i>Mt 14, 11</i>
Matej:	he thygáter tês Herodiádos	tò korásion
Hieronim:	filia Herodiadis	puella
Erazem:	filia Herodiadis	puella
Bridges:	filia Herodiadis	puella
Luther:	die tochter der Herodias	Meidlin
Trubar:	te Erodiade hči	deklica
Dalmatin:	te Erodiade hči	deklica
Kastelec:	te Erodiade hči	deklica

Pripovedovalec v besedilu opisuje delovanje, stališča in duševna stanja navedenih oseb, vmes pa jim tudi prepušča besedo in njihove izjave navaja neposredno, v obliki premega govora. To povečuje verjetnost pripovedovanja in zbuja vtis, da gre za natančno opisovanje resničnega, zgodovinskega dogajanja, dejansko pa je seveda le pripovedniško sredstvo, ki prispeva k učinkovitosti zgodbe. Antična teorija pripovedništva je ta vmesni postopek med opisnim pripovedovanjem in neposrednim nastopanjem oseb, značilnim za dramatiko, označevala z izrazom *ethopoiia* ali *sermocinatio*.

V zgodbi o Krstnikovi smrti so trije premi govori: prvi je Herodov, drugi Janezov, tretji je po smislu Herodiadin, vendar ga dejansko izreče njena hči – govori ga torej nekakšen duet hierarhično manj pomembnih, toda za razplet zgodbe odločilnih ženskih oseb, ki skupaj uveljavita svojo voljo proti obema moškima.

Herodove uvodne besede začenjajo zgodbo z epilogom. Izrečene so a posteriori, vse nadaljnje besedilo je njihova razlaga, retrospektivna pripoved o prejšnjih, med seboj kavzalno povezanih dogodkih, podobna analitični tehniki razvoja dejanja v antični tragediji. Ker je v besedilu omenjeno, da Herod govori služabnikom, bi njegov premi govor lahko imeli za figuro, imenovano nagovor ali apostrofa. Toda omemba poslušalcev – služabnikov je predvsem oznaka Herodovega vladarskega položaja in zraven kvečjemu izgovor za dozdevno avtentično citiranje njegovih besed, ki pa dejansko niso nikomur namenjene, saj izražajo le panično, zmotno razlago novice, razlago, ki mu jo ob spominu na Krstnikovo grozno smrt narekuje »slaba vest«. Nadaljnje besedilo namreč ne omenja nobene reakcije poslušalcev na njegovo trditev, ki torej ni sestavni del dialoga, ampak monološka izjava – spontan vzklik ali eksklamacija. To so retoriki uvrščali med stavčne figure:

Mt 14, 2

- Matej: Hoútós estin Ioánnes ho Baptistés, autòs egérthe apò tòn nekrôn, kaì dià toúto hai dynámeis energoúsin en autô.
- Hieronim: Hic est Joannes Baptista: ipse surrexit a mortuis, et ideo virtutes operantur in eo.
- Erazem: Hic est Joannes Baptista, is surrexit a mortuis, et ideo virtutes agunt in illo.
- Bridges: [. . .] Johannes,
Hic Baptista (ait) est: ut qui de morte peremptis Surrexit, virtutes ergo et agunt in eodem.
- Luther: Dieser ist Johannes der Teuffer. Er ist von den todten auferstanden darumb tut er solche Thatten.
- Trubar: Leta je Joannes Kerstnik, on je od smrti vstal, zatu so nega dela taku silna.
- Dalmatin: Leta je Joannes Karstnik: on je od smrti gori vstal, zatu on dela takova močna dela.
- Kastelec: Leta je Joannes Karstnik: on je od smrti gori vstal, inu zatu muč imajo skuzi njega ta kraftna čudesa.

Učinek te eksklamacije povečujejo evfonične ponovitve, t.j. ujemanje glasov in zlogov v zvočnih figurah – asonancah, parehezah (parechesis), homoiopotih in homoiotelevtih.

V Hieronimovem prevodu se na štirih ključnih mestih, trikrat v besedah na začetku in enkrat na koncu stavka, pojavi naglašeni vokal *i* (*hic*, *Baptista*, *ideo*, *ipse*), zraven pa še štirikrat v nenaglašanih zlogih (*surrexit*, *mortuis*, *virtutes*, *in*). Dvakrat je ujemanje poudarjenega *i* okrepljeno še z vokalnim ujemanjem sosednjega zloga; prvič gre za vokal *e* (*hic est* – *ipse*), drugič za diftong *eo* (*ideo* – *in eo*), obakrat pa pravzaprav tudi za onomatopoeično nakazovanje vzklika, izrečenega z zvišanim glasom. Podobno velja za le malo spremenjeni Erazmov prevod, manj pa za znatneje modificirani Bridgesov.

Luther ima najprej analogno dvozložno vokalno ujemanje, ki je zelo blizu epifori (*dieser ist* – *er ist*), nato pa homoiotelevton (*todten* – *aufer-*

standen – Thatten), ki ga krepí še razširjena aliteracija (Teuffer – totten – tut – Thatten).

V slovenskih prevodih je tovrstnega glasovnega ujemanja manj, je pa izrazito in funkcionalno. Trubar poudarja zaključno trditev s homoiotelevtoma, t.j. z ujemanjem dvojic naglašene in nenaglašene vokala (*e-a*) v sintagmi *nega dela*, in nenaglašene in naglašene vokala (*a-u*) v besedah *zatu – taku*.

Dalmatin razširi glasovno ujemanje na raven celih besed in naredi antistazo s homonimoma *dela – della*, med njiju pa vrine še homoiotelevton *takova močna*, s čimer zaključno trditev močno poudari.

Kastelec izpelje asonančno ujemanje vokalov *i* in *u* v zaključnem stavku periode: *inu zatu muč imajo skuzi* [. . .] čudesa; temu dodaja še dvozložni homoiotelevton s poudarjenima *e* in nepoudarjenima *a* (njega – čudesa).

Naslednji premi govor navaja besede Herodovega nasprotnika, Janeza Krstnika. Te po pomenu in učinku niso monološke: namenjene so Herodu, zadevajo pa vzrok njunega nasprotja – Herodovo zvezo z bratovo ženo Herodiado, zvezo, kakršna po večkrat ponavljani svtopisemski zapovedi o dosledni monogamnosti (prim. Mt 5, 32; Mt 19, 9) ni dovoljena. Zato, kakor kmalu zvemo, prizadenejo tudi Herodiado in zbudijo v njej maščevalnost. Nasprotno od sorazmerno gostobesedne, tristavčne Herodove eksklamacije in nasprotno od Krstnikove lastne, v enem prejšnjih poglavij Matejevega evangelija (Mt 3, 1–12) navedene bobneče pridige, obsega ta premi govor kratko, toda ostro, povsem nedvoumno sodbo, pravzaprav prepoved, ki se v repertoarju retoričnih figur imenuje dehortatio:

Mt 14, 4

Matej:	Ouk éxesti soi échein autén.
Hieronim:	Non licet tibi habere eam.
Erazem:	Non licet tibi habere eam.
Bridges:	Tibi non licet hanc uxorem fratris habere.
Luther:	Es ist nicht recht das du sie habest.
Trubar:	Onu nej prou, de ti no imaš.
Dalmatin:	Tu nej prou, de ti njo imaš.
Kastelec:	Nej prou de ti njo imaš.

Hieronim je ta stavek izoblikoval v dveh izokolonih (óóóó óóóó), ki se skoraj docela ujemata z že omenjeno ritmično shemo prerokovega polnega imena (Joannes Baptista : óóóóóó). Janezovo svarilo je torej ritmiziral in s tem dodatno, čeprav le indirektno poudaril. Erazem Hieronimovega prevoda tu ni spreminjal. Bridges je učinek kratke obsodbe razbrazil z vstavitvijo mašila (*hanc*) in zamenjavo dvozložnega osebnega zaimka (*eam*) s petzložno sintagmo (*uxorem fratris*), ki deluje kot odvečna, ne retorično funkcionalna ponovitev pravkar navedenega pojasnila o Herodiadi, čeprav tu ne opredeljuje Herodiadine osebe, ampak opozarja, kaj je vzrok za Krstnikovo obsodbo Herodove zveze z njo. – Drugi prevajalci ritmiziranja niso obnovili, Janezovo izzivalno ugotovitev pa so poudarili s simetričnima besednima poudarkoma na koncu glavnega in odvisnega stavka v tem kratkem podredju (*prou – imaš*).

Tretji, ženski premi govor ni neposredno dialoški, z vsebinskega vidika pa vendarle je, saj gre dejansko za dvojen odgovor: navezuje se na

Herodovo izjavo, da bo nečakinji-pastorki izpolnil kakršnokoli željo, ker mu je ugajal njen ples – čeprav o tej izjavi pripovedovalec samo poroča in je ne navaja v obliki premega govora; hkrati pa je tudi maščevalna reakcija na Krstnikovo dogmatsko obsodbo Herodovega in Herodiadinega zasebnega razmerja, obsodbo, ki jo je avtor učinkovito izoblikoval v pravkar obravnavanem direktnem govoru, dehortaciji.

Premi govor Herodiadine hčere je sestavljen prav tako premišljeno in učinkovito kakor prejšnja dva. Začne se s terjatvijo »daj mi«, ki glede na Herodovo prejšnjo ponudbo ali obljubo učinkuje kot naraven, pričakovan odgovor. Nato njene besede pretrga naknadna, t.j. inverzna napoved premega govora, ki ga pripovedovalec navadno postavi pred začetek citiranih besed. Ta vrivek ustvarja zarezo, premolk po nakazani, a še ne konkretizirani zahtevi Herodiadine hčere, po besedah, ki zbudi jo zanimanje in pričakovanje, kaj bo hotela dobiti od Heroda. Toda tudi po premolku tega ne pove takoj, temveč stopnjuje napetost in najprej določi, kje, kdaj in kako naj ji kralj izpolni še ne izraženo željo: »tukaj« je po smislu krajevno in časovno določilo, saj pomeni »tukaj in zdaj«, na samem praznovanju kraljevega rojstnega dne; »na pladnju«, »na krožniku«, pač v nekakšni posodi, ki je ob take vrste praznovanju pri roki. Vse to ni videti nič posebnega, učinkuje kot retorično zavlačevanje pred izrekom poglavitnega – namreč zaželenega predmeta. Tega govoreča oseba navede na koncu svojega premega govora: Herodiadina hči po materinem navodilu zahteva glavo, in čisto nazadnje pove še to, čigavo. Šele potem, ko je želja v celoti izrečena, se pokaže, kako kruta in krvoločna je bila prej na videz nedolžna konkretizacija »tukaj na pladnju«. Učinek tega določila je torej drugačen, dokler ne vemo, na kaj se nanaša, kakor takrat, ko to zvemo, in o tej spremembi je mogoče reči, da ni samo retorična, ampak v pravem pomenu besede dramatična. Vsekakor pa gre spet za stavčno figuro, v retoričnem izrazoslovju imenovano optatio, ki jo z notranjim razporedom in dramatičnimi učinki vred ohranjajo vsi obravnavani prevodi, le da razen vseh treh latinskih opuščajo inverzno napoved po uvodnem delu premega govora:

Mt 14, 8

- Matej: Dós moi, phesin, hôde epi pínaki tèn kephalèn Ioánnou toú Baptistoú.
 Hieronim: Da mihi, inquit, hic in disco caput Joannis Baptistae.
 Erazem: Da mihi, inquit, hic in patina caput Joannis Baptistae.
 Bridges: [...] mihi (ait) largire Joannis Hic caput in patina Baptistae.
 Luther: Gib mir her auff eine Schüssel das heubt Joannis des Teuffers.
 Trubar: Daj meni tukaj veni skledi tiga Joannesa Kerstnika glavo.
 Dalmatin: Daj meni letu v'eni skledi, Joannesa Karstnika glavo.
 Kastelec: Daj meni letukaj v'skledo glavo Joannesa Karstnika.

Prevajalci tudi to preračunano optacijo enako kakor Herodovo absurdno eksklamacijo in Janezovo dogmatsko dehortacijo poudarjajo še z dodatnimi retoričnimi sredstvi na nepomenski, fonični ravni, predvsem s ponavljanjem posameznih glasov ali glasovnih sklopov.

Hieronim tako kakor v Herodovi eksklamaciji onomatopoično nakazuje govorjenje z zvišanim glasom, v napetosti in razburjenju, s kopicenjem poudarjenih in nepoudarjenih vokalov, i': m̄hi inquit hic in dis-

co [...] Ioannis Baptistae; ti obdajajo glasovno drugačno in zato kontrastno poudarjeno besedo *caput*. – Erazem in za njim Bridges sta z izbiro samostalnika ‚patina‘ namesto ‚discus‘ za izvornikov ‚ho pínaks‘ uvedla ujemanje glasov *a*, *p* in *t* v ključnih besedah *patina* – *caput* – *Baptistae*.

Luther je ravnal podobno, toda manj izrazito. V njegovem prevodu sta aliterirani nemški besedi *her* in *heubt*, ujemata se poudarjena diftonga v besedah *heubt* in *Teuffers*, tako da so pomensko poudarjene besede *her* – *heubt* – *Teuffer* kljub vmesnim besedam zvočno povezane.

Trubar umetelno povezuje uvodne besede z dvema prepletajočima se homoiotelevtoma: ‚*daj* – *tukaj*‘ in ‚*meni* – *veni* – *skledi*‘, ‚glavo‘ pa postavi na poudarjeni konec stavka.

Dalmatinov prevod se večidel ujema s Trubarjevim; ker pa besedo ‚*tukaj*‘ opušča, beseda ‚*daj*‘ zgubi zvočni odmev in tako se Trubarjev homoiotelevton zgubi.

Kastelčev prevod ga malo spremenjenega spet obnavlja v besedah *daj* – *letukaj*, zato pa leksiko in besedni red spremeni drugod in homoiotelevton ‚*meni* – *veni* – *skledi*‘ nadomesti s šibkejšima, enozložnima homioptotoma ‚*skledo* – *glavo*‘ in ‚*Joannesa* *Karstnika*‘.

Vsebinsko in kompozicijsko poudarjena mesta torej vseskozi podpira spremljava zvočnega okrasja. Evfonična retorična sredstva so značilna ne samo za premi govor (*sermocinatio*), temveč tudi za pripoved (*narratio*), se pravi za celotno besedilo. Izrazita je tudi ritmična intonacija besedila – občasno ponavljanje izokolona (o)óóóóó, ki je na zaključku periode imenovan *cursus planus*. Pojavlja se ne samo v imenu osrednje osebe, t.j. Janeza Krstnika, in v njegovem premem govoru, ampak tudi drugod, skupaj okrog dvajsetkrat. Približno toliko jih imata tudi Hieronimov in Erazmov prevod, medtem ko jih Luthrov premore nekako pol manj. Trubarjev in Dalmatinov prevod sta v tem pogledu ob boku Luthrovemu, Kastelčev pa jih ima nekaj več.³

Izokoloni se v precejšnji meri ujemajo z besednimi mejami, čeprav ne popolnoma; včasih so besede za kakšen nenaglašen (kratek) zlog pred prvim naglašenim (dolгим) daljše, kar pa sheme (o)óóóóó ne spreminja. Te ritmično organizirane besedne enote v izvorniku in v latinskih prevodih, posebno v Hieronimovem, večinoma poudarjajo zaključne dele stavkov.

V Luthrovem in v slovenskih prevodih pa manj izrazito ritmizirano odtehtajo pogosteje poudarjeni začetki stavkov. Retorično sredstvo za tovrstni poudarek je ponavljalna figura anafora. Za obravnavane prevode – razen za Bridgesovega, ki zaradi metruma včasih potrebuje mašila – je značilno, da se v njih ne ponavljajo pomensko odvečne besede. Funkcija ponavljanja torej ni samo evfonična, ampak ostaja hkrati tudi vsebinska, pravzaprav logično-gramatična, saj so anafore sestavljene skoraj izključno iz prirednih in podrednih veznikov.

Kakor je bilo že omenjeno, je prvi del zgodbe, tisti, ki neposredno sledi uvodu (Mt 14, 3–5), pripovedovan retrospektivno. Pripovedovalec vse, kar pove, pojasnjuje z opisom prejšnjih dogodkov: Herodov uvodni vzklík razloži z njegovo nasilnostjo – s tem, da je Herod nekoč prej vrgel Janeza v ječo; to pa je storil zato, ker mu je Krstnik branil imeti Herodiado in si s tem lastil pravico razsojanja o zadevah, ki naj bi sodile v kraljevo, ne v prerokovo pristojnost. Zaradi tega bi ga Herod takrat najrajši ubil, vendar tega ni storil, ker se je bal ljudstva, pravzaprav javnega mnenja. To je povedano v sklopu stavčnih konstrukcij, oprtih na verigo vzročnih veznikov:

	<i>Mt 14, 3</i>	<i>Mt 14, 4</i>	<i>Mt 14, 5</i>
Matej:	(gár) – diá	(gár)	kaí – hóti
Hieronim:	enim – propter	enim	et – quia
Erazem:	nam – propter	enim	et cum – propterea
Bridges:	namque – causa	(quippe)	atque
Luther:	denn – wegen	denn	und – aber – denn
Trubar:	zakaj – za volo	zakaj – oli	inu – oli – zakaj
Dalmatin:	zakaj – za volo	zakaj – ali	inu – ali – zakaj
Kastelec:	zakaj – za volo	zakaj – ali	ali – zakaj

V srednjem delu (*Mt 14, 6–9*), ki ga Luther začenja z novim odstavkom, se vzročno pojasnjevanje dogajanja s preteklimi dogodki konča. Dejanje se obrne iz regresivne v progresivno smer, položaj pa slej ko prej ostane konflikten: Herod sicer nerad, »žalosten« (contristatus, trawrig), danes bi morda rekli razdvojen ali preplašen, nazadnje vendarle da Janeza obglaviti, ker je Herodiadini hčerki nehote sam dal priložnost, da je to izsilila od njega. Tu odvisniki v stavčnih periodah prehajajo v protivno-posledične in uvajajo jih ustrezni vezniki:

	<i>Mt 14, 6</i>	<i>Mt 14, 7</i>	<i>Mt 14, 8</i>	<i>Mt 14, 9</i>
Matej:	–	Hóthen	dé	kaí – diá
Hieronim:	autem	unde	at	propter – autem
Erazem:	cum autem	unde cum	at	Et – attamen propter
Bridges:	quando	inde	sed	sed propter – propter
Luther:	aber	darumb	und als	doch – und
Trubar:	pak	zatu	pag	oli za volo
Dalmatin:	pak	zatu	inu	oli viner za volo
Kastelec:	ali	zatu		za volo – pak

Dejanje torej poteka kot splet vzrokov, ki privedejo do Krstnikove smrti, take vrste pripovedovanje pa so imeli nekateri avtorji, npr. Quintilian, za retorično figuro ratio ali aetiologia (Lausberg, 1960, 430).

Zaključni del (*Mt 14, 10–12*) obsega pripovedovalčevo poročilo o Herodovem ukazu za usmrnitev in ravnanje s Krstnikovim truplom. Izoblikovano je v treh prirednih stavčnih periodah, retorično izdelanih kot continuatio s polisindetonom. Trubar je opazil, kako se polisindeton v izvorniku stopnjuje, in ga je tako kakor Luther na koncu (*Mt 14, 12*) še okrepil: oba sta grške in latinske deležniške konstrukcije razvezala v samostojne priredne stavke. Sicer pa je prav tu spet videti, da je Trubar upošteval poleg Hieronimovega tudi Erazmov latinski prevod, tako kakor najbrž pred njim že Luther. Erazem namreč rabi več prirednih veznikov kakor Matej in Hieronim, vendar jih variira (ac, atque), ne pa dodaja enake (et). Analogno tudi Trubar ne ponavlja samo veznika ‚in‘, ampak ga variira z vsebinsko modificiranim ‚nato‘ in s sinonimnim ‚ter‘, tako kakor že v prvem polisindetonu (*Mt 14, 3*; prim. op. 2):

10. Inu on pošle
tar odseka Joannesu glavo v ti ječi
11. Inu nega glava je bila semkaj pernesena v eni skledi,
inu je dana tej deklici,
inu ona to nese suji materi.

12. Inu nega mlaši prido
tar vzdigno nega telu /³inu vzdignejo tu nega telu
inu je pokopajo.
Inu prido /³Natu gredo
tar tu oznanijo Jezusu.

Dalmatin je monotonijo prirednih ,inu' v začetku zadnjega priredja pretrgal malo drugače, s časovnim prislovom ,tedaj', medtem ko se je Kastelec očitno držal le starejših vzorov – Mateja in Hieronima – in zato obdržal samo ponavljajoči se ,in', ne da bi ga variiral s sinonimi. Na preglednici sta število in variiranost prirednih veznikov v polisindetonihi videti takale:

	Mt 14, 3	Mt 14, 10	Mt 14, 11	Mt 14, 12
Matej:	1	1	3	3
Hieronim:	2	2 (1 + 1)	3	3
Erazem:	2 (1 + 1)	1	3 (1 + 1 + 1)	4 (3 + 1)
Luther:	1	2	3	5 (4 + 1)
Trubar:	2 (1 + 1)	2 (1 + 1)	3	5 (3 + 2)
Dalmatin:	1	2	3	4
Kastelec:	2	2	3	4

Tudi v zaključnem razpletu dogodkov (Mt 14, 10–11) in v epilogu (Mt 14, 12), pripovedovanem s polisindetično oblikovanimi stavčnimi periodami, so poleg izrazite anafore z gramatično-retorično funkcijo v vseh prevodih uporabljene še druge retorične figure.

Hieronim ima več homoiotelevtov, npr. neposredno povezanega *et alatum est – et datum est*, in nekaj prepletajočih se: *discipuli eius tulerunt corpus eius; accedentes – venientes; tulerunt – sepelierunt – nunciaverunt*.

Erazem nekoliko spreminja leksiko, ker išče izvorniku, pa tudi svojemu času ustreznejše pomenske odtenke in sinonimne variante. Te še danes veljajo za stilistične izboljšave (Kelly, 1979, 74, tudi 170), vendar v primeri s Hieronimom spreminja tudi besedni red, stavčne poudarke in ritem, pri čemer reducira zvočne figure.

Luthrov prevod ima podobna besedna, zlogovna in vokalna ujemanja kakor Hieronimov, večinoma spet pri glagolskih oblikah: *und schicket – und entheubtet – Heubt; getragen – gegeben; Mutter – Jünger; kamen seine – namen seinen – kamen; und begruben – und verkündigten*.

Trubar je izbral vsebinsko ustrezno slovensko leksiko in s tankim posluhom izrabil njene možnosti za celo vrsto homioptotov in homoiotelevtov: *veni skledi: nega – nega; glava – dana; prido – vzdigno – prido; pokopajo – oznanijo*. V nekoliko redigiranem besedilu za tretji natis v *Celem Novem Testamentu* evfonije ni prizadel, le da je zapovrstna ujemanja (AAAbb) delno spremenil v izmenična ali oklepajoča (AbbAA): *prido – vzdignejo – pokopajo – oznanijo*. V tem prevodu je uporabil tudi ritmično ujemajoči se daktilski (óoo) in zraven še delno asonirani (e-i : e-i) besedni par *deklici – materi*. Dalmatin in Kastelec sta Trubarjevo leksikalno rešitev sicer prevzela, njen ritmični učinek pa sta oslabila s spremembo besednega reda. Veliko pozneje je to besedno dvojico uporabil Prešeren v verzu »meni mladi *deklici, neporočeni materi*« (*Nezakonska mati*) in jo dopolnil še z aliteracijo (*meni mladi . . . materi*) in notranjo rimo (*meni – neporočeni*).

Dalmatin je prevzel od Trubarja ponavljalno figuro *perneseni v eni skledi*, sicer pa je uvedel več svojih: *je tje – je vječi*; *glava – dana*; njegovi *Jogri*. Zaključni polisindeton je kot anaforo okrepil še z enozložno enklitiko *,so'*, tako da se predzadnji trije stavki začnejo z *,inu so'*, zadnji pa je tako kakor pri Trubarju drugačen od prejšnjih treh, vendar tudi različen od Trubarjevega: v njem je kontinuirani anafori z veznikom *,inu'* dodan še homoiotelevton, ali po novejši terminologiji asonanca na vokal *,u'*: *inu tu – Jezusu*.

Kastelčev prevod večji del ponovitev prevzema po Trubarjevem in Dalmatinovem (v eni skledi; deklici – materi; njegovi *Jogri*; trojna anafora z *,inu so'*), dodal je le uvodno analogijo zaključni anafori – kombinacijo *,inu je'* v prvem priredju tega sklopa.

Po vsem tem je pač očitno, da je zgodba o smrti Janeza Krstnika v izvirniku in v prevodih izoblikovana literarno, umetniško.

Evangelist Matej jo je izdelal kot samostojen vložek, ki pa je funkcionalno vpet v celoto. Glavna, čeprav ne kontinuirana, ampak velikokrat pretrgana pripovedna linija evangelija je Jezusova biografija, njena spremljava in podrejena paralela je Krstnikova biografija. Ta je prav tako fragmentarna, toda veliko krajša, manj podrobna, zajeta le na stičiščih z Jezusovo. Ta stičišča so za učinek celote pomembna, ker poudarjajo avtorjevo sporočilo z dveh perspektiv: Jezus in Janez se ukvarjata z enako dejavnostjo – oba sta preroka in učitelja, vizionarja in moralista; obema pripisujejo nadnaravne zmožnosti in oba nastopata s podobnih ali celo enakih nazorskih izhodišč. Oba sta za svojo okolico nenavadni, skrivnostni osebnosti, ki ju pogosto zamenjujejo, in po tem sta podobna marsikaterim pravljичnim, bajeslovnim in literarnim junakom.

Zgodba o Krstnikovem koncu je poseben del njune paralelne življenjske zgodbe: Krstnik umre nasilne, krvave, grozne smrti, kakor pozneje Jezus. Na eni strani je torej ta zgodba dopolnilo in zaključek Krstnikove biografije, na drugi strani pa kot paralela poznejšemu zaključku Jezusove biografije indirektna napoved razpleta glavnega pripovednega toka: ima torej hkrati funkcijo epiloga in prologa. Čeprav sama po sebi ni videti prav nič metaforična, ampak stvarno historio-grafska, ima v sklopu celote večpomensko, poleg denotativne tudi simbolno razsežnost.

Za razumevanje te zgodbe kot dela celotnega evangelija je torej odločilno poznavanje tega, kar je o Janezu Krstniku in njegovem razmerju z Jezusom povedano drugod, obsežneje (Mt 3; 11, 2–19) ali mimogrede (Mt 4, 12; 9, 14; 21, 25–26). Na kratko, v nekakšnem povzetku bistvenega, pa Matej s Herodove perspektive omenja povezanost osrednje evangeljske osebe s svojim prerokom tudi v začetku obravnavane vložne zgodbe: v Herodovi zavesti sta njuni osebi povezani, izenačeni, zamenljivi. Vzrok za tako sklepanje je na realni, racionalni ravni Herodova nepoučenost, in na prav tako realni čustveni ravni »slaba vest« zaradi tega, ker je zlorabil oblast nad prerokovim telesom in fizičnim življenjem, ter strah pred posledicami umora, nezavedno pričakovanje nasprotnikovega maščevanja. Toda v kontekstu evangelistovih sporočil je mogoče razbrati, da napačno sklepanje morilskega oblastnika vendarle ni brez globlje podlage, saj se njegova slutnja, da gre pri Krstniku kot Jezusovem dvojniku za nekaj posebnega, za nekaj, kar presega vsakdanje dogajanje in empiristične razlage, dejansko ujema z avtorje-

vim stališčem. V širši povezavi je besedilo torej spet večpomensko, Herodovo spontano sklepanje je hkrati zgrešeno in pravilno.

Vložno zgodbo torej povezuje s celotnim evangelijskim besedilom razmerje med Jezusom in Janezom Krstnikom, ki je obdelano v drugih segmentih evangelija. Za potek in organizacijo te zgodbe pa je odločilen prerokov konflikt s tremi osebami, ki nastopajo samo v tem odlomku, vse tri kot Krstnikovi sovražniki, vendar ne brez medsebojnih trenj.

Krstnikov odločilni nasprotnik je Herod, tu imenovan tetrah. Po tem nazivu se loči od svojega očeta, judejskega kralja Heroda, ki je Jezusu že kot novorojenčku stregel po življenju in zato dal poklati vse betlehemske dečke pod dvema letoma starosti (Mt 2, 16). Tetrah Heroda imenujejo zgodovinski viri Herod Antipas ali samo Antipas, Matej pa s svojim poimenovanjem posredno opozarja na enako ravnanje obeh Herodov in na njuno analogno vlogo v Jezusovem in Krstnikovem življenju: tako kakor sta si podobni njuni življenjski zgodbi, je podobno tudi ravnanje njunih vladarskih preganjalcev, tetrah Herod je torej nekakšen alter ego Heroda Velikega.

Najbolj očitno pa sta v samem besedilu vložne zgodbe izenačeni Krstnikovi sovražniki, ženski protagonistki: Herodiadina hči, ki neposredno zahteva in dobi Krstnikovo glavo, sploh ni omenjena z imenom in se Krstniku izrecno maščuje kot materin alter ego. A tudi Herodiada je samo Herodova last – in to Krstnika moti le zato, ker je moževa bivša svakinja, saj je bila prej žena njegovega starejšega brata Filipa, ne moti pa ga, ker je hkrati Herodova nečakinja, saj je hči najstarejšega brata obeh svojih mož, Aristobula (Calvocoressi, 1988, str. 24–25, 82, 247). Pri tem mu zanjo pravzaprav sploh ne gre: njegova tarča, naslovljenec njegovih očitkov je Herod, Herodiada je samo njihov vzrok. Z njo se prerok ne pogovarja, z njenim stališčem ne računa, ne obravnava je kot osebo, ampak kot predmet – toda Herodiada ima izrazito stališče in ga tudi samostojno, brezobzirno in iznajdljivo uveljavi, brž ko se ji ponudi priložnost za to.

Zgodba je torej organizirana kot prikaz konfliktov med osebami in pripoved o posledicah njihovih medsebojnih nasprotij. Poročanje o dogajanju avtor učinkovito prepleta z navajanjem premih in odvisnih govorov, in tako kompozicijo ohranjajo tudi vsi prevodi, na katere se je opiral Trubar. Hieronimova *Vulgata*, Erazmova latinska verzija in Luthrova *Nemška biblija* so vsaka zase dognano – in nedvomno prav zaradi tega vsaka v svojem času in okolju tako odmevno – umetniško besedilo. To, da je Trubar imel ob nastajanju svojega prevoda pred sabo ravno te zglede, čeprav bi si lahko izbral kakšne druge, ne govori samo o njegovi nazorski orientaciji, ampak tudi o njegovem literarnem posluhu. Tega je izpričal tudi z izvirnimi zvočnimi figurami, z iznajdljivo izrabo možnosti pomensko ustrezno izbrane ter morfološko in sintaktično spretno urejene slovenske leksike. Njegova retorična figuralika je funkcionalno analogna figuraliki zvočno različnih, a pomensko ujemaajočih se primerjanih drugojezičnih verzij Matejeve zgodbe.

Zaradi teh lastnosti je Trubarjev prevod postal nepogrešljiva opora poznejšim slovenskim – neposredno Dalmatinovemu, posredno, prek Dalmatinovega, nato tudi poznejšim. Dalmatinov se med drugojezičnimi sicer močnejše opira na Luthrovega, Kastelčev pa na Hieronimovega, kar se pozna tudi njenemu različnemu uveljavljanju figuralike.

Analizirani odlomek kaže, da so slovenski biblijski prevodi v obdobju reformacije ne glede na medsebojno različnost uresničevali Trubar-

jevo programsko zvestobo izvirniku in da te načelne opredelitve niso razumeli enostransko, le kot obvezo za ustrezno vsebinsko rekonstrukcijo izvirnika, ampak v celoti, saj so uspešno obnovili tudi njegovo literarno zgradbo in retorične učinke.

(Konec v prihodnji številki)

OPOMBE

Razprava je dopolnjen referat (*Literarna retoričnost v slovenskem reformacijskem in protireformacijskem bibličnem prevodu*), ki je bil prebran 3. julija 1987 na znanstvenem simpoziju »Obdobje baroka v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi«.

Zahvaljujem se prof. Francetu Novaku (Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU), ki mi je prijazen olajšal dostop do kopij slovenskih protestantskih tiskov; mag. Marjeti Šašel-Kos za pregled transkripcije in razlage grškega izvirnika; kolegici Vlasti Pacheiner-Klander in članom uredniškega odbora »Primerjalne književnosti« za kritično branje rokopisa.

¹ Prim. sodobni prevod dr. Franca Rozmana v *Svetem pismu nove zaveze*, 1984, str. 60–61:

¹Ob tisti priložnosti je četrtni oblastnik Herod slišal, kar so govorili o Jezusu. ²Rekel je svojim dvorjanom: »To je Janez Krstnik! Vstal je od mrtvih in zato deluje v njem čudežne moči.« ³Herod je namreč dal Janeza prijeti, ga vkleniti in vreči v ječo zaradi Herodiade, žene svojega brata Filipa, ⁴ker mu je Janez rekel: »Ni ti je dovoljeno imeti.« ⁵Herod ga je umoriti, a se je ustrašil ljudstva, ker je imelo Janeza za preroka. ⁶Ko je Herod obhajal rojstni dan, je Herodiadina hči plesala pred njim in mu je bila tako všeč, ⁷da ji je s prisego obljubil dati, karkoli bi si zaželela. ⁸Ona pa je na materino prigovarjanje rekla: »Daj mi pri priči na pladnju glavo Janeza Krstnika.« ⁹Kralj se je razžalostil, toda zaradi prisega in gostov jo je ukazal dati. ¹⁰Poslal je obglavit Janeza v ječi. ¹¹Prinesli so na pladnju njegovo glavo in jo dali deklici, ta pa jo je odnesla materi. ¹²Prišli so Janezovi učenci, vzeli truplo in ga pokopali, potem pa šli in to sporočili Jezusu.

² Prim. *Mt 14, 3*:

Matej: Ho gâr Herôdes kratêsas tòn Ioánnen, édesen autòn, kai étheto en phylakêi [. . .]. Hieronim: Herodes enim tenuit Joannem et alligavit eum et posuit in carcerem [. . .]. Erazem: Nam Herodes ceperat Joannem et vinxerat, ac posuerat in carcere [. . .]. Bridges: Herodes ipsum comprehensum namque Iohannem / vinxerat, coniecerat arcta in carceris illum [. . .]. Luther: Denn Herodes hatte Johannem gegrieffen gebunden und in das Gefengnis gelegt [. . .]. Trubar: zakaj Erodež je bil Joannesa uvlvil, zvezal inu v'ječo postavil vto ječo [. . .]. Dalmatin: Zakaj Erodež je bil Joannesa vlvvil, inu zvezal, inu u'ječo postavil [. . .].

³ Trubar: ¹Erodež tetraharha; ²gsui družini; ³postavil vto ječo; ⁵Preroka držali; ⁶dobru dopalu; ⁷oblubil ni dati; ona prosila; ⁹za volo prisega; per tej mizi sideli; ¹⁰Joannesu glavo.

Dalmatin: ¹V témistim času; ²je djal k'svoim hlapcom; ⁵bi bil rad njega vmuril; Preroka držali; ⁶plesala pred njimi; dobro dopadlu; ⁷s prisego oblubil; hotil njej dati; kar bi kuli prosila; ⁸bila podvučena; ⁹per mizi sedeli; ¹⁰glavo usekal; ¹¹deklici dana; ¹²so jo pokopali.

Kastelec: ¹je slišal Herodež; ²djal k svojim hlapcom; ³ta kraftna čudesa; Joannesa vlvvil; u' ječo postavil; ⁵preroka držali; ⁶plesala u' sredi; ⁷2' eno per-sego; oblubil ni dati; od njega prosila; ⁹per mizi sedeli; ¹⁰glavo usekal; ¹¹deklici dana; ¹²so perstopili; so ga pokopali.

⁴ Matej: 10. Kai pémpsas apekephálishè tòn Ioánnen en tēi phylakēi. 11. Kai enéchthe he kephalè autoú epi pínaki, kai edóthe tōi korasioi; kai énegke tēi metrī autēs. 12. Kai proselthóntes hoi mathetai autoú éiran tò sóma, kai éthapsan autó; kai elthóntes apéggeilan tōi Iesoú.

LITERATURA

- ALTER, Robert, in KERMODE, Frank (ur.), 1987: *The Literary Guide to the Bible*. London.
- BREZNIK, Anton; 1917: *Literarna tradicija v »Evangelijih in listih«*. Dom in svet XXX, 1917, str. 170–174, 225–230, 279–284, 333–347. Ljubljana. Ponatis: 21982: *Jezikoslovne razprave*. Ur. Jože Toporišič. Ljubljana.
- CALVOCORESSI, Peter, 21988: *Who's Who in the Bible*. (Penguin Dictionaries). London.
- CURTIUS, Ernst Robert, 21954: *Europäische Literatur und lateinisches Mittelalter*. Bern.
- FRYE, Northrop, 1982: *The Great Code. The Bible and Literature*. Toronto.
- KELLY, Louis G., 1979: *The True Interpreter*. Oxford.
- KENNEDY, George A., 1984: *New Testament Interpretation Through Rhetorical Criticism*. Chapel Hill – London.
- KLOEPFER, Rolf, 1967: *Die Theorie der literarischen Übersetzung*. München.
- KORUZA, Jože, 1984: *Cerkvene pesmi in pesmarice slovenskih protestantov*. – V: *Ta celi catehismus, eni psalmi* [. . .] od P. Truberja, S. Krellia inu od drugih sloshena [. . .]. Vittemberg, 1583. – Faksimile: 21984. Ljubljana.
- KOS, Janko, 1987: *Primerjalna zgodovina slovenske literature*. Ljubljana.
- KURET, Niko, 1970: *Praznično leto Slovencev*. III. Celje.
- LANHAM, Richard A., 21969: *A Handlist of Rhetorical Terms*. Berkeley – Los Angeles – London.
- LAUSBERG, Heinrich; 1960: *Handbuch der literarischen Rhetorik*. München.
- MELTZER, Françoise, 1987: *Salomé and the Dance of Writing*. Chicago, – London.
- MURPHY, James J., 1971: *Three medieval Rhetorical Arts*. Berkeley – Los Angeles – London.
- MURPHY, James J., 1974: *Rhetoric in the Middle Ages*. Berkeley – Los Angeles – London.
- NIDA, Eugene A., in TABER, Charles R., 1969: *The Theory and Practice of Translation*. Leiden.
- OROŽEN, Martina, 1986: *Stilni problemi Trubarjevega jezika*. V: *Seminar slovenskega jezika, literature in kulture*, XXII, 27–47. Ljubljana.
- PHILLIPS, J. B., 21960: *The New Testament in Modern English*. New York.
- POGAČNIK, Jože, 1968: *Zgodovina slovenskega slovstva I. Srednji vek, reformacija in protireformacija, manirizem in barok*. Maribor.
- POGORELEC Breda, 1986: *Dalmatinovo besedilo med skladnjo in retorično figuro in Bohoričeva gramatična norma*. V: *16. stoletje v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi*. (Obdobja 6). Ur. B. Pogorelec in J. Koruza. Ljubljana.
- PAZ, Mario, 21954: *The Romantic Agony*. London.
- RAJHMAN, Jože, 1986 a: *Pisma Primoža Trubarja (Korespondence pomembnih Slovencev 7)*. Ljubljana.
- RAJHMAN, Jože, 1986 b: *Trubarjev svet*. Trst.
- RUPEL, Mirko, 21966: *Slovenski protestantski pisci*. Ljubljana.
- SIMONITI, Primož, 1979: *Humanizem na Slovenskem*. Ljubljana.
- SMOLIK, Marjan, 1986: *Začetki slovenskega lekcionarja v delih naših protestantov*. V: *Družbena in kulturna podoba slovenske reformacije*, str. 167–174. Ur. Darko Dolinar. Ljubljana.
- STANOVNIK, Majda, 1987: *Trubar in problem literarnega prevoda*. *Primerjalna književnost* 10, 1987, št. 1, str. 1–15.
- SVETO PISMO NOVE ZAVEZE. *Evangeliji in Apostolska dela*. 1977. Prir. s sodelavci Janko Moder. Celovec.
- SVETO PISMO NOVE ZAVEZE. *Ob 400-letnici Dalmatinove Biblije*. 1984. Ljubljana.
- VINAY, J. P., in DARBELNET, J., 21968: *Stylistique comparée du français et de l'anglais. Méthode de traduction*. Paris.

BESEDILA

Sveto pismo nove zaveze, Matejev evangelij:

a = Smrt Janeza Krstnika (Mt 14, 1-12)

b = Prilika o desetih devicah (Mt 25, 1-13)

0. Izvirnik:

- 0.1. (a, b) *Novum Testamentum*. Desiderii Erasmi Roterodami *Opera omnia*. VI. knjiga. Ur. Joannes Clericus. Leiden, 1705 (reprint: Hildesheim, 1962), str. 71-73 in 119.

1. Latinski prevodi:

- 1.1. (a, b) Hieronymus, konec 4. st.: Erasmus Roterodamus, *Paraphrases in Novum testamentum*. Desiderii Erasmi Roterodami *Opera omnia*. VII. knjiga. Ur. Joannes Clericus. Leiden, 1706 (reprint: Hildesheim, 1962), str. 83-84 in 127-128.
- 1.2. (a, b) Erazem, 1516: *Novum Testamentum*. Desiderii Erasmi Roterodami *Opera omnia*. VI. knjiga. Ur. Joannes Clericus. Leiden, 1705 (reprint: Hildesheim, 1962), str. 78 in 128-130.
- 1.3. (a, b) John Bridges, 1604: *Sacro-sanctum Novum testamentum Domini Servatoris nostri IESV CHRISTI, in Hexametros versus ad verbum & genuinum sensum fideliter in Latinam linguam translatum, per Iohannem Episcopum Oxonien sem*. London, 1604.

2. Nemški prevod:

- 2.1. (a, b) Martin Luther, 1545: D. Martin Luther: *Biblia Das ist die gantze Heilige Schrift*. III. dtv. München, 1974.

3. Slovenski prevodi:

- 3.1.1. (a, b) Primož Trubar: *Ta Evangeli svetiga Matevsha [...]* Tübingen, 1555.
- 3.1.2. (a, b) Primož Trubar: *Ta pervi Deil tiga Noviga Testamenta [...]*. Tübingen, 1557.
- 3.1.3. (a, b) Primož Trubar: *Ta celi novi Testament [...]* Tübingen, 1582.
- 3.2. (b) Jurij Juričič: *Postilla [...]*. Ljubljana, 1578.
- 3.3. (a, b) Jurij Dalmatin: *Biblia, tu ie, vse svetu pismu [...]*. Wittemberg, 1584.
- 3.4. (b) Anonimus - po Thomasu Stapletonu, *Evangelia*. Začetek 17. stoletja. Rokopis: NUK, Ms 178. - Ant. Raič: *Stapleton*. Neznane prelagatelja evangelija preložena po Stapletonu v XVII. veku. Ljubljana, 1888, str. 36.
- 3.5. (b) Tomaž Hren - Janez Čandek: *Evangelia inu lystuvi*. Gradec, 1612.
- 3.6. (b) Janez Ludvik Schönleben: *Evangelia inu lystuvi*. Gradec, 1672.
- 3.7. (a, b) Matija Kastelec: *Sveto pismo*. 1680. Rokopis: NUK, Ms 578.

0. (a) Matej, po l. 72:

- XIV. μυζ δυνάμεις πολλὰς, διὰ τὴν ἀπίσταν αὐτῶν. Ἐν ἐκείνῳ τῷ 2 καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης ὁ τετράρχης τὴν ἀκοὴν Ἰησοῦ. Καὶ εἶπε τοῖς παῖσιν αὐτοῦ, Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς· αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις 3 ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ. Ὁ γὰρ Ἡρώδης κρατήσας τὸν Ἰωάννην, ἔδησεν αὐτὸν καὶ ἔθηκε ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρώδιάνδα 4 τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἐλεγε γὰρ 5 αὐτῷ ὁ Ἰωάννης, Οὐκ ἔξεσί σοι ἔχειν αὐτήν· Καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι, φόβηθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην

6 αὐτὸν εἶχον. Γενεσίῳν δὲ ἀγομίνων τοῦ Ἡρώδου, ἀρχή-
 7 σατο ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ· καὶ ἤρесе
 8 αἰτήσεται. Ἡ δὲ προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς,
 9 Δός μοι, Φησὶν, ὡς ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννη τοῦ
 10 Βαπτιστοῦ. Καὶ ἐλυπήθη ὁ βασιλεὺς· διὰ δὲ τοὺς ὄρκους
 11 ἤψατο ἀπεκεφάλισαι τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. Καὶ ἠνέχθη
 12 ἡ κεφαλὴ αὐτῆ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ· καὶ
 13 ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐ-
 14 τῆ ἔραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν αὐτό· καὶ ἐλθόντες ἀπήγ-
 15 ραγυσ γειλαν τῷ Ἰησοῦ. Καὶ ἀκίσσας ὁ Ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖ-

1.1. (a) Hieronim, po l. 382.

¹In illo tempore audivit Herodes tetrarcha famam Jesu. ²Et ait pueris suis: Hic est Joannes Baptista: ipse surrexit a mortuis, et ideo virtutes operantur in eo. ³Herodes enim tenuit Joannem, et alligavit eum: et posuit in carcerem propter Herodiam uxorem fratris sui. ⁴Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi habere eam. ⁵Et volens illum occidere, timuit populum: qua sicut prophetam eum habebant. ⁶Die autem natalis Herodis saltavit filia Herodias in medio, et placuit Herodi. ⁷Unde cum juramento pollicitus est ei dare quodcumque postulaisset ab eo. ⁸At illa praemonita à matre sua, Da mihi, inquit, hic in disco caput Joannis Baptistae. ⁹Et contristatus est rex: propter juramentum autem, et eos qui pariter recumbent, iussit dari. ¹⁰Misitque et decollavit Joannem in carcere. ¹¹Et allatum est caput ejus in disco, et datum est puellae, et attulit matri suae. ¹²Et accedentes discipuli ejus, tulerunt corpus ejus: et sepelierunt illud: et venientes nuntiaverunt Jesu.

1.2. (a) Erazem Rotterdamski, 1516:

In illo tempore audivit Herodes Tetrarcha famam Jesu. Et dixit famulis suis, Hic est Joannes Baptista: is surrexit a mortuis, & ideo virtutes agunt in illo. Nam Herodes ceperat Joannem, & vinxerat, ac posuerat in carcere propter Herodiam uxorem Philippi fratris sui. Dicebat enim illi Joannes, Non licet tibi habere eam. Et quum vellet eum occidere, metuebat multitudinem, propterea quod illum ceu prophetam habebant. Quum autem celebraretur natalis Herodis, saltabat filia Herodias in medio, & placuit Herodi. Vnde cum jurejurando pollicitus est, se daturum illi quicquid peteret. At illa, prius instructa a matre sua, Da mihi, inquit, hic in patina caput Joannis Baptistae. Et indoluit rex: attamen propter jusjurandum & eos qui simul accumbent, iussit ei dari. Et missis carnificibus, amputavit caput Joannis in carcere. Et allatum est caput ejus in patina, datumque est puellae: atque illa obtulit matri suae. Et acceperunt discipuli ejus, & sustulerunt corpus, ac sepelierunt illud: abieruntque, & renunciarunt Jesu.

1.3. (a) John Bridges, 1604:

Tempore Tetrarcha Herodes audivit in illò
 Famam de Jesu. 2. Famulis eiu sique, Johannes,
 Hic Baptista (ait) est: vt qui de morte peremptis
 Surrexit, virtutes ergò & agunt in eodem.
 3. Herodes ipsum comprehensum namque Johannem
 Vinxerat, coniecerat arcta in carceris illum,
 Causa Herodias, quae vxor fuit ipsa Philippi
 Ipsius fratris. 4. Dicebat quippe Johannes
 Huic; Tibi non licet hanc vxorem fratris habere.

5. Quum simul atque cupiverat hunc occidere posse,
 Turbam formidabat, eum siquidem quod haberent
 Esse prophetae in star. 6. Verum nataliciorum
 Quando concelebranda dies Herodis adisset;
 Nata Herodiadis coram omnibus in medio ipsa
 Saltavit, placuitque Herodi. 7. Qui inde sponpondit
 Cum iuramentò, quicquid petisset ab ipso
 Esse daturum semet ei. 8. Persuasa sed ante
 Illa a matre sua; mihi (ait) largire Johannis
 Hic caput in patina Baptistae. 9. Tristis & est Rex
 Factus; sed propter iuramen, propter eosque,
 Qui simul accumbebant, dandum praecipit esse.
 10. Carnifice emissò, decollavitque Johannem,
 Ipso in carcere. 11. Et in patina allatum est caput eius,
 Quod datur atque puellae, ea matrique obtulit eius.
 12. Accedentes discipuli eius, corpus & illinc
 Asportaverunt, & mandavere sepulchro,
 Et venientes haec referebant omnia Jesu.

2.1. (a) Luther, 1545:

¹Zv der zeit kam das gerüchte von Jhesu fur den vierfürsten Herodes /
²Vnd er sprach zu seinen Knechten / Dieser ist Johannes der Teuffer. Er ist von
 den todten auferstanden / darumb thut er solche Thatten. ³Denn Herodes hatte
 Johannem gegriffen / gebunden vnd in das Gefengnis gelegt / von wegen der He-
 rodias / seines bruders Philippus weib. ⁴Denn Johannes hatte zu jm gesagt /Es
 ist nicht recht / das du sie habest. ⁵Vnd er hette jn gerne getödtet / Furchte
 sich aber fur dem Volck / Denn sie hielten jn fur einen Propheten.

⁶Da aber Herodes seinen Jarstag begieng / Da tanzte die Tochter der Hero-
 dias fur jnen. Das gefiel Herodes wol / ⁷Darumb verhies er jr mit einem Eide / er
 wolt jr geben / was sie foddern würde. ⁸Vnd als sie zuor von jrer Mutter zuge-
 richtet war / sprach sie. Gib mir her auff eine Schüssel das heubt Johannis des
 Teuffers. ⁹Vnd der König ward trawrig / Doch vmb des Eides willen / vnd dere
 die mit jm zu Tisch sassen / befahl ers jr zu geben. ¹⁰Vnd schicket hin /vnd
 entheubtet Johannes im gefengnis. ¹¹Vnd sein Heubt ward her getragen in
 einer Schüssel / vnd dem Meidlin gegeben / vnd sie braht es jrer Mutter. ¹²Da
 kamen seine Jünger / vnd namen seinen Leib vnd begruben jn / Vnd kamen vnd
 verkündigten das Jhesu.

3.1.1. (a) Trubar, 1555:

V Tim iftim zhafu, Vslishi Erodesh zhetertiga deila kral, ta glas od Iesusa.
 Inu on pravi *gfui drushini*, Leta ie Ioannes kerstnik, on ie od smerti vstal, satu
 so nega deila taku fylna. Sakai Erodesh ie bil Ioannesa viel, svesal tar postauil
 vto lezho, ja uolo te Erodiate, nega brata Filipoue shene. Sakai Ioannes ie
 knemu gial. Onu nei prou, de ti no imash. Inu on bi nega bil rad vmuril, oli se ie
 bal tih ludi, sakai oni so nega koker eniga Preroka dershali. Kadar ie pag
 Erodesh sui Roenidan obhaiel, *tukai te Erodiate Szhi pleshe* pred nimi, Tu ie
 dobru dopalu timu Erodeshu. Satu ie on sprissegò oblubil ni dati, *kar ona proffi*.
 Ona pag, koker ie poprei bila poduuzhena od nee matere, prau, Dai meni tukai
 veni skledi *to Ioannefeuo kerstnika* glauo. Inu ta kral shalosten postane, Oli sa
 uolo *prisfège* inu tih kir so shnim per tei myfi sedeli, sapouei ni dati. Inu on
 poshle tar odjeka Ioannesu glauo vti lezhi. Inu nega Glaua ie bila semkai per-
 nessena veni skledi, inu ie dana tei deklici, inu ona to nessè sui materi. Inu nega
 mlashi prido tar vsdigno nega tellu, inu ie pokopaio. Inu prido tar tu ofnanio
 Iesu.

3.1.2. (a) Trubar, 1557:

V Tim iftim zhafu, Vslishi Erodesh Tetrarha ta glas od Iesusa. Inu on prau
 kfuim slushabnikom, Leta ie Ioannes kerstnik, on ie od smerti vstal, satu so

nega della taku sýlna. Sakai Erodesch ie bil Ioannesfa viel, *inu sýefal tar poštaul vto lezho, řa uolo te Erodiade, nega brata Filipoue shene. Sakai Ioannes ie kne-mu dial, Onu nei prou, de ti no imash. Inu on bi ga bil rad vmuril, oli on ře ie bal tih ludi, řakai oni řo nega koker eniga Preroka deršhali. Kadar ie pag Erodesch řui Royenidan obhaiel, ie te Erodiade Szhi pleřřala pred nimi, Tu ie dobru dopalu timu Erodeshu. Satu ie on řpri řřego oblubil ni dati, kar kuli bi ona prořřila. Ona pag, koker ie poprei bila poduuzhena od nee matere, prau, Dai meni tukai veni skledi tiga Ioanne řa kerřtnika glauo. Inu ta kral řhalořten pořřtane, Oli řa uolo te pri řřege inu tih kir řo shnim per tei myři ředeli, řapouei ni dati. Inu on pořhle tar od řeca Ioanne řu glauo vti lezhi, Inu nega Glaua ie bila řemkaj perne řřena ueni skledi, inu ie dana tei dekllici, inu ona to ne řře řui materi. Inu nega Mlařhi prido tar vsdigno nega tellu, inu ie pocopaio. Inu prido tar tu ořnanio Ie řu řu.*

3.1.3. (a) Trubar, 1582:

V primeri z verzijo iz l. 1557 so spremembe samo pravopisne, poleg tega je izpuřten řlen (= zlog) v sintagmi řo *shnim per miři řideli* in spremeni řena stavřna, t. j. tudi ritmiřna konstrukcija v zaključni kompoziciji:

Materi, inu nega Mlařhi prido *inu vsdigneio tu nega tellu inu ie pocopaio. Natu gredo* tar tu ořnanio Ie řu řu.

3.3. (a) Dalmatin, 1584:

V Tém i řtim zha řřu je glas od Ie řu řa pri řhal pred Erodesha Tetrarha. Inu on je djal k' řvoim Hlapzom: leta je Ioannes Kárřtnik: On je od řmerti gori v řtal, satu on dela takova mořzna della. Sakaj Erodesch je bil Ioanne řa vluvil, svasal inu v řezho vęrgal, sa volo Erodiade, njegoviga Brata, Philippa, Shene. Sakaj Ioannes je k' njemu djal: Tu nej prou, de ti njo imash. Inu on bi bil rad njega vmuril, ali ře je folka bal. Sakaj ony řo njega sa eniga Preroka derřhali. Kadar je pak Erodes ř svoj rodni dan obhajal, je te Erodiade Hzy ple řřala pred nymi: inu tu je Erodeshu dobru dopadlu. Satu je on njej s' eno pri řřego oblubil, de bi hotil njej dati, kar bi kuli pro řřila. Inu ona, ker je poprej od řvoje Matere taku bila podvuzhena, je djala: Daj meni letu v' eni Skledi, Ioanne řa Kar řtnika Glavo. Inu Krajl je řhalo řten po řtal: ali vinę sa volo te pri řřege, inu teh, kateri řo shnym per Misi ředeli, je on porozhil njej jo dati. Inu on je tje po řlal, inu je Ioanne řu v řezhi Glavo v řřekal, inu njegova Glava je bila perne řřena v' eni Skledi, inu tei Deklici dana: inu ona je njo řvoji Materi perne řřa. Tedaj řo pri řřli njegovi logri, inu řo vseli njegovu tellu, inu řo je pokoppali, inu řo pri řřli inu tu ořnanio Ie řu řu.

3.7: (a) Kastelec, 1680:

1. Vunim i řtim Zha řřu je řli řhal Herodesch, / vjuda zhes Zheterti deil Iudovske deshele, / 2. glas od Ie řu řa: * inu on je djal k' řvoim / hlapzom: letá je Ioannes Kar řtnyk: on je / od řmerti gori v řtal, inu satú mužh imajo / 3. skusi niega ta kraftna shude řřa. * sakai / Herodesch je bil Ioanne řa vluvil, inu / svęsal, inu u' řejo po řtavil sa volo Erodiade / 4. niegoviga brata shene. * sakai Ioannes je / k' niemu diál: nei prou de ti nio imash; / 5. * rad bi ga bil umoril, ali ře je folka bal: / sakai ony řo niega sa eniga Preroka / 6. derřhali. * Ali kadar je bil gúd Herodeshou, / je te Erodiade hzy ple řřala u' řredi, inu / 7. je Herodeshu dopadla. * satú s' eno per řřego / je niei oblubil dati kar koli bi od niega pro- / 8. řřila. * Inu ona od matere podvuzhena, / pravi, dai meni letukai v' skledo glavo / 9. Ioánnesa Kar řtnika. * Inu krajl je řhalo řten / po řtal sa volo per řřege pak, inu teh kateri řo per / 10. mysi ředeli, je porozhil dati. * Inu je tiá / po řlal, inu je Ioannesu v řezhi glavo u' řekal. * / 11. Inu niegova glava je bila perne řřena v' eni / sklledi inu ti dekllici dana, inu ona je nio / 12. řvoji materi perne řřa. * Inu niegovi logri / řo per řtopili, řo vseli niegovu tellú, inu / řo ga pokopali: inu řo per řhli inu řo Ie řu řu / 13. ořnanio. *